ANTIKVARISK MEDVERKAN 2021

Charlotte Skeppstedt

WALLENS SLOTT

Terrassmurar och stolpbelysning

Hallands län, Laholms kommun, Våxtorps socken, Vallen 1:23

RAPPORT KULTURMILJÖ HALLAND 2021:58

KULTURMILJÖ HALLAND

STIFTELSEN HALLANDS LÄNSMUSEER

Stiftelsen Hallands Länsmuseer, Kulturmiljö Halland.
Uppdragsverksamheten, Halmstad 2021.
Antikvarisk medverkan 2021.
Bild framsida: De nyanlagda terrassmurarna på norra sidan av Wallens slott.
Foto: Charlotte Skeppstedt. (Foto nr: 2021-53).
Grafisk form: Anders Andersson.
Layout: Charlotte Skeppstedt.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet.
Diarienummer: 2020-175.

INNEHÅLL

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER 5
INLEDNING 7
HISTORIK OCH BESKRIVNING 7
BAKGRUND TILL ÅTGÄRDERNA 8
UTFÖRDA ÅTGÄRDER 10
Stödmurar och terrasser 10
Stolpbelysningar 12
ANTIKVARISK KOMMENTAR 13
KÄLLOR OCH LITTERATUR 14
Arkiv 14
Tryckta källor 14
NEGATIV 14
Rapporter från Kulturmiljö Halland 2020–2021 16

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

- Objekt: Wallens slott, Vallen 1:23
- Kulturhistorisk status: Wallens slott är sedan 1978 byggnadsminne enligt 3 kapitlet Kulturmiljölagen (1988:950).
- Länsstyrelsens dnr: 434-3042-2020
- Bidragsmottagare och beställare: Thomas Löfgren, Wallens slott
- Entreprenörer och hantverkare: Murar: Lars-Erik Johansson, Knavagård, Slöinge. Stolparmaturer: Jesper Carlsson Entreprenad, Växtorp, för grävning och montering och Elent AB, Laholm, för elinstallationen.
- Antikvarisk medverkan: Charlotte Skeppstedt
- Renoveringsperiod: Sommaren och hösten 2021
- Fältbesök: Murarna har besiktigats flera gånger under tidigare etapper av renovering av terrasser och stödmurar. Besiktning av den sista etappen, terrasser och murar på norrsidan, och av stolpbelysningen gjordes 2021-09-24.

Wallens slott, södra fasaden mot Storsjön, med terrasser och stödmurar i fem nivåer ner mot sjön och med stentrappor mitt för byggnaden.

Wallens slott ligger norr om Våxtorp på en holme på östra sidan av Storsjön. Laholms kommun-karta.

INLEDNING

Wallens slott är beläget strax norr om Våxtorp i Våxtorps socken, Laholms kommun.

Under sommaren 2021 har renoveringsarbeten gjorts för att återskapa terrasser och stödmurar på norra sidan om holmen som slottet ligger på och att byta ut stolparmaturer i dåligt skick runt om på nedre nivån mot sjön på fastigheten Vallen 1:23, Wallens slott. Fastighetsägaren har erhållit tillstånd till åtgärderna samt bidrag till de antikvariska överkostnaderna från Länsstyrelsen. Tillstånden och bidraget förutsätter att arbetena sker med antikvarisk medverkan och i enighet med Länsstyrelsens anvisningar.

Den antikvariska medverkan har utförts av Charlotte Skeppstedt, Kulturmiljö Halland, som även svarat för föreliggande rapport. Arkivmaterialet förvaras hos Kulturmiljö Halland, Tollsgatan 7, Halmstad.

HISTORIK OCH BESKRIVNING

Wallens slott blev byggnadsminne 1978. Slottet är högt beläget på en holme som sänker sig i terrasser ner mot Storsjön. Slottet och holmen var tidigare avskild från land genom en vallgrav, vilken nu är torrlagd. Runt slottsbyggnaden finns en hel del äldre lämningar efter vallgravar och murar. Från holmen leder en bro till ladugårdsplanen som flankeras av två ekonomibyggnader. Mitt emot slottet har legat en större ladugårdsbyggnad, som sedan länge är nedriven till murarna. Dessa gör tillsammans med mangårdsbyggnaden själva slottsmiljön komplett. Samtliga av dessa byggnader ingår i byggnadsminnesförklaringen.

Slottets historia går tillbaka till medeltiden, då släkten Laxman ägde fastigheten och uppförde det första huset på platsen. Platsen var strategiskt väl vald för försvar, med byggnadens höga placering omgiven av vatten. Den 1 april 1800 brann det medeltida slottet och ett nytt kom att uppföras på platsen. Det nya slottet byggades upp i två våningar med flyglar i något trubbig vinkel. Slottet har omkring 40 rum och är byggt i empirstil. Fasaderna är gula med vit färg runt fönster och dörrar, även pilastrar och gesimser är vita. Huvudentrén är belägen i mittlängan, varifrån man kommer in från den kullerstensbelagda borggården. Från entrén utgår förbindelser till flyglarna. I övervåningen finns en salong som renoverats 1977. Här ligger även en svit av rum i fil längs sjösidan.

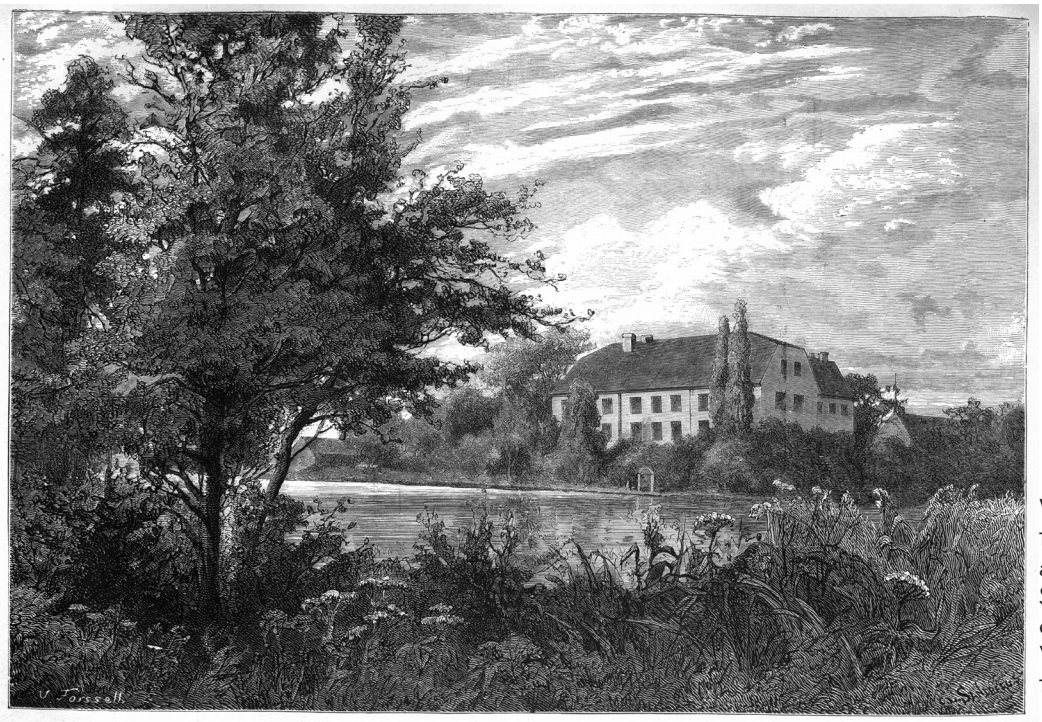

Wallen slott på 1800-talet. Xylografi av Carl Leonard Sandberg (1839-1885) efter en målning av Victor Forssell (1846-1931). (Public domain)

BAKGRUND TILL ÅTGÄRDERNA

Slottet ligger på en holme i sjön, idag med torrlagd vallgrav närmast gårdsplanen i öster. Runt slottet går terrasser ner mot sjön och mot den torrlagda vallgraven. Terrasserna hålls på plats av stödmurar i natursten. Murarna kräver kontinuerligt underhåll då det uppstår sättningar och ras. Stödmurarna åt öster, söder och väster har renoverats bit för bit under åren 2017 och framåt. Den sista biten som inte var renoverad ligger på norra sidan av slottet. Här hade terrasserna mer eller mindre försvunnit. Denna sida var mer som en brant sluttning med rester av stödmurar. Den sista delen av projektet med att renovera terrasserna och stödmurarna runt slottet har därför varit att återskapa terrasserna på norra sidan, så att dessa ansluter till terrasserna i det nordvästra hörnet och i öster i den torrlagda vallgraven. Då det tidigare har varit möjligt att gå ner för slänten behövdes även tillgängligheten mellan slottet och den lägsta nivån vid sjön lösas.

Runt om den nedersta nivån på holmen står låga stolpbelysningar. Dessa var i dåligt skick, de lutade, var knäckta och rostiga och var i behov av att bytas ut. Elinstallationerna var utförda utan tanke på det estetiska.

På norra sidan fanns inte tydliga terrasser och stödmurar kvar. Till vänster i bild syns de terrasser och stödmurar som finns mot vallgraven på östra sidan om slottet.

Norra sidan av slottet innan renoveringen av terrasser och stödmurar. Istället för terrasser hade det mer bildats en slänt med lägre murar ner mot sjön.

Terrasser och murar mot vallgraven på östra sidan om slottet. De rättades till vid murrenoveringen 2019.

Terrasser och murar vid nordvästra hörnet på slottet. Dessa murar renoverades 2019.

UTFÖRDA ÅTGÄRDER

Stödmurar och terrasser

Sluttningen har schaktats av så att terrasser som ansluter till de befintliga terrasserna i nordväst och i öster har skapats. De befintliga stenar som fanns kvar efter tidigare stödmurar har tagits tillvara. Tillsammans med grusgången runt slottet och ytan närmast sjön har fem nivåer bildats med fyra stödmurar där emellan. I öster ansluter de nya stödmurarna helt till de befintliga. I nordväst fanns redan terrasser som sluttade lite ner mot sjön och här gick det inte att helt ansluta mot dessa, men det blir ändå ett naturligt brott då trappor för tillgänglighet till sjönivån lagts här.

Under de nya stödmurarna har marken fyllts ut med stenkross och bärlager för en stabil botten för murarna. Murarna har byggts upp i till samma höjd som de befintliga murarna som de anslutits till. Under uppbyggnaden har det fyllts på bakom muren med stenkross och skrotsten. När muren nått fullhöjd har en markduk lagts över stenkrossen innan återfyllnad med jord. Efter att murarna har uppförts lades matjord på ytorna kring murarna och såddes med gräs.

För tillgängligheten mellan grusgången runt slottet och nivån i höjd med sjön har fyra trappor byggts, en i höjd med varje stödmur. Trapporna har byggts av nyhuggen granitsten. Ett enkelt svartmålat smidesräcke har monterats på ena sidan av varje trappa.

Grusgången runt slottet avgränsad mot de gräsklädda terrasserna med en stödmur. På denna sida av slottet sluttade den gräsklädda slänten rakt ner från gången.

Efter åtgärden finns nu fem nivåer mellan sjön och slottet; gången längs ner mot sjön, tre terrasser och grusgången runt slottet.

Mot de befintliga stödmurarna i nordväst gick det inte att ansluta helt utan dessa går lite omlott så att en ramp bildas mellan dem. De befintliga murarna i nordost är byggda så här sedan tidigare. Trapporna gör att det blir ett naturligt avbrott här.

Stödmurar och terrasser sedda från den lägsta nivån stax ovanför sjön.

I nordost ansluter de nya terrasserna och stödmurarna mot de befintliga i vallgraven mot öster.

Det finns fyra nya trappor av olika längd genom de fyra stödmurarna.

En av de nya trapporna mellan terrasserna. Trapporna har fått enkla svartmålade smidesräcken, som passar väl in i miljön.

Stolpbelysningar

Runt den nedre nivån vid sjön står åtta stolparmaturer intill stödmuren. De gamla stolparmaturerna hade en enkel slät stolpe och lykta från Konstsmide. De hade blivit sneda och rostiga.

Åtta nya stolparmaturer har monterats längs med den nedre stödmuren. De nya armaturerna kommer från Kulturjern, lyktstolpen i modell Ljuså och lykthuset i modell S4 Upp. Lyktstolparna är tillverkade av gjutjärn och är mer dekorerade än de gamla enkla järnstolparna. Även lykthusen är tillverkade i gjutjärn. Lampan är monterad uppifrån i lykthuset. Stolparna och lykthusen är rostskyddsmålade och lackerade i svart. Stolparna är monterade på ett runt nedgrävt betongrör avsett för lyktstolparna och med alla elinstallationer dolda.

En av de gamla armaturerna. Stolpen var sned och det fanns rostskador. På stolpen fanns synlig installation som inte var estetiskt tilltalande.

Åtta nya stolparmaturer har monterats på den nedre nivån intill sjön. Armaturerna kommer från Kulturjern, stolpen heter Ljuså och lyktan S4 Upp. Installationerna är dolda i betongfundamenten som är avsedda för stolparna.

ANTIKVARISK KOMMENTAR

Arbetena med terrasser och murar är väl utförda, i enlighet med de antikvariska riktlinjerna. Stor hänsyn har tagits till byggnadsminnets kulturhistoriska värden, där originalmaterial har sparats så långt som möjligt. Nytillskott har utförts med samma material och metod och med vägledande av de befintliga terrasserna och murarnas utseende och utförande.

De nya armaturerna är väl valda och anpassade till slottsmiljön och elinstallationerna har utförts dolda under mark vilket är positivt.

KÄLLOR OCH LITTERATUR

Arkiv

Kulturmiljö Halland, Tollsgatan 7 i Halmstad.

Tryckta källor

Petersen, Björn; Persson Arne (2006). Husesyn: Hallands byggnadsminnen. Halmstad: Länsstyrelsen i Halland i samarbete med Kulturmiljö Halland och Länsmuseet Varberg.

NEGATIV

Filer till fotodokumentationen utförd vid antikvarisk medverkan vid byggnadsvårdsåtgärder på terrasser, stödmurar och stolparmaturer vid Wallens slott, film nr 2021-53, förvaras i arkivet Kulturmiljö Halland, Tollsgatan 7 i Halmstad. Fotografierna är tagna av Charlotte Skeppstedt.

RAPPORTER FRÅN KULTURMILJÖ HALLAND 2020–2021

2021:1 Tjärby grustäkt, Arkeologisk utredning
2021:2 Båtsmans, del av Lahall 2:13, flytt av byggnad
2021:3 Skummeslövs kyrka, utvändig renovering
2021:4 Sankta Gertruds kapell, utvändig renovering
2021:5 Broktorp 4, Antikvarisk förundersökning
2021:6 Brovakten 4, Antikvarisk förundersökning
2021:7 Landeryds godsmagasin -renovering av tak och syll
2021:8 Brons- och järnålder vid Holms kyrka, Holm 2:3, Arkeologisk undersökning
2021:9 Hotell Mårtensson, Gillestugan 1, Skyltning mm. Antikvarisk förundersökning
2021:10 Bocken 18 och Bocken 20. Förslag till planbestämmelser för kulturvärden.
2021:11 Kemisten 5, Antikvariskt utlåtande.
2021:12 Råmebo hembygdsgård. Vård- och underhållsplan
2021:13 Befästningsrester i Norre Katts park. Arkeologisk schaktningsövervakning.
2021:14 Öringe fiber, Getinge sn, fast. Öringe 1:5, Arkeologisk schaktningsövervakning.
2021:15 Hotell Mårtensson, Takkupor, rev förslag. Konsekvensbeskrivning
2021:16 Busskur Stora Torg, Arkeologisk undersökning (schaktningsövervakning)
2021:17 Inför ny vatten- och elledning. Falkenberg. Arkeologisk schaktningsövervakning.
2021:18 Frillesås–Rya 3:77. Kungsbacka kn. Arkeologisk förundersökning
2021:19 Valhalla 5, antikvariskt utlåtande
2021:20 Försörjningshemmet 18, antikvariskt utlåtande
2021:21 Påarps gravfält, Trönninge sn, Halmstads kn, Arkeologisk schaktningsövervakning
2021:22 Marbäck, Halmstad, Snöstorps sn. Arkeologisk utredning
2021:23 Fibernedläggning vid treuddar, en stensättning och en boplats i Bexets stugby, Trönninge sn, Halmstad. Arkeologisk schaktningsövervakning
2021:24 Kv. Postmästaren, Esplanadparken och Norra Vallgatan - kulturmiljöutredning
2021:25 Spannarps kyrka, Styrsystem - antikvarisk medverkan
2021:26 Sibbarps kyrka, Styrsystem - antikvarisk medverkan
2021:27 Tvååkers kyrka, Styrsystem - antikvarisk medverkan
2021:28 Dagsås kyrka, Styrsystem - antikvarisk medverkan
2021:29 Flickskolan 6, Var berg, antikvarisk förundersökning
2021:30 Gästgivaren 10, Varberg, antikvarisk förundersökning
2021:31 Societetshuset i Varberg, antikvarisk medverkan
2021:32 Alfshögs kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:33 Askome kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:34 Vessige kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:35 Lyngåkra 6:8, Rivningsdokumentation
2021:36 Gamlestugan i Morup, Morup 27:1, antikvarisk medverkan
2021:37 Hägareds gård, fönsterbyte, antikvarisk medverkan
2021:38 Köinge kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:39 Okome kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:40 Svartrå kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:41 Tjärby kyrka, konstglasfönster, antikvarisk medverkan
2021:42 Tjärby kyrka, invändig renovering, antikvarisk medverkan
2021:43 Varbergs idrottshall, antikvarisk förundersökning
2021:44 Dagsås kyrka, exteriör renovering
2021:45 Kirsten Munks hus, Byte av butiksfönster, antikvarisk medverkan
2021:46 Flundran 5, Inredning av vind, Antikvarisk förundersökning
2021:47 Västra bageriet, Svärdet 6, Antikvarisk förundersökning
2021:48 Skummeslöv 4:2, 5:13 och 30:10 10, Arkeologisk utredning, Skummeslövs socken, Laholms kn
2021:49 Fornlämningar vid Stafsingevägen, Stafsinge sn, Arkeologisk efterundersökning 2021
2021:50 Staffens, Olofsbo hembygdsgård, halmtak, antikvarisk medverkan
2021:51 Mjellby konstmuseum, antikvariskt utlåtande inför om- och tilbyggnad
2021:52 Vessinge sandhedar, Veinge sn. Arkeologisk. utredning
2021:53 Hanhals övre kyrkogård, Kulturhistorisk bevarandeplan
2021:54 Hanhals nedre kyrkogård, Kulturhistorisk bevarandeplan
2021:55 Spannarps kyrka, utvändig renovering, antikvarisk medverkan
2021:56 Fjällaregården 2:22, Dokumentation av ekonomibyggnad
2021:57 Åkrabergs gård, renovering av verandan, antikvarisk medverkan
2021:58 Wallens slott, murrenovering och byte av stolparmaturer, antikvarisk medverkan

KULTURMILJÖ HALLAND

POSTADRESS: TOLLSGATAN 7 | 302 32 HALMSTAD | TEL: 035-19 26 00

E-POST: KANSLI@KULTURMILJOHALLAND.SE | HEMSIDA: WWW.KULTURMILJOHALLAND.SE